

USTAWA O OCHRONIE ZWIERZĄT

Komentarz

Karolina Kuszlewicz

KOMENTARZE

USTAWA O OCHRONIE ZWIERZĄT

Komentarz

Karolina Kuszlewicz

KOMENTARZE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 15 marca 2021 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Mieczysław Goettel

Wydawca

Justyna Zabielska-Musiół

Redaktor prowadzący

Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne

Małgorzata Masłowska

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8160-733-9

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Moją pracę nad tą książką
poświęcam wszystkim zwierzętom,
które czekają na ratunek

Spis treści

Wykaz skrótów	13
Przedmowa	15
Wprowadzenie. Zasadnicze problemy ochrony zwierząt w Polsce	21
Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 638)	35
Rozdział 1. Przepisy ogólne	37
Art. 1. [Podstawowe obowiązki wobec zwierząt; odpowiednie stosowanie przepisów o rzeczach] ..	37
Art. 2. [Zakres przedmiotowy ustawy]	84
Art. 3. [Współdziałanie organów administracji z samorządem lekarsko-weterynaryjnym i organizacjami zajmującymi się ochroną zwierząt]	90
Art. 3a. [Ograniczenie stosowania przepisów o obowiązkach organów administracji publicznej wobec przedsiębiorców]	91
Art. 4. [Definicje]	93
Art. 5. [Obowiązek humanitarnego traktowania]	98
Art. 6. [Zakaz zabijania i znęcania się nad zwierzętami] ..	107
Art. 7. [Czasowe odebranie zwierzęcia właścicielowi] ..	126
Art. 8. [Upowszechnianie wiedzy o ochronie zwierząt] ..	143

Rozdział 2. Zwierzęta domowe	146
Art. 9. [Obowiązek zapewnienia odpowiednich warunków zwierzętom domowym]	159
Art. 9a. [Obowiązek powiadomienia o porzuconym zwierzęciu]	163
Art. 10. [Hodowla i utrzymywanie psów ras uznawanych za agresywne]	164
Art. 10a. [Zakazy związane ze sprzedażą, hodowlą w celach handlowych oraz puszczania luzem zwierząt domowych]	166
Art. 10b. [Zakazy związane z nabywaniem zwierząt domowych]	170
Art. 11. [Wyłapywanie bezdomnych zwierząt]	171
Art. 11a. [Gminny program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt]	176
Rozdział 3. Zwierzęta gospodarskie	181
Art. 12. [Podstawowe obowiązki w przypadku utrzymywania zwierząt gospodarskich; minimalne warunki utrzymywania zwierząt gospodarskich]	190
Art. 12a. [Obowiązki posiadacza kurnika]	196
Art. 12b. [Szkolenie w zakresie przepisów dotyczących ochrony kurcząt brojlerów]	198
Art. 12c. [Przekazywanie informacji o warunkach hodowli kurcząt brojlerów]	201
Art. 12d. [Zwiększenie obsady kurcząt brojlerów w kurniku]	201
Art. 12e. [Delegacja ustawowa – sposób ustalania poziomu obsady kurcząt brojlerów w kurniku] . . .	202
Art. 12f. [Dokumentacja kurnika]	202
Art. 12g. [Obowiązki podmiotów prowadzących ubojnię kurcząt brojlerów; badanie poziomu dobrostanu kurcząt brojlerów]	204
Art. 12h. [Kontrola gospodarstw utrzymujących kurczęta brojlery]	206
Art. 12i. [Informacje przekazywane Komisji Europejskiej przez Głównego Lekarza Weterynarii]	207

Art. 12j.	[Wyłączenie stosowania przepisów dotyczących hodowli kurcząt brojlerów]	207	
Art. 13.	[Wprowadzenie nowej technologii chowu zwierząt]	208	
Art. 14.	[Używanie zwierząt do pracy]	209	
Rozdział 4. Zwierzęta wykorzystywane do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych			212
Art. 15.	[Warunki występów, treningów i tresury zwierząt]	218	
Art. 16.	[Zakaz organizowania walk zwierząt]	219	
Art. 17.	[Zwierzęta wykorzystywane do tresury i pokazów dla celów widowiskowo-rozrywkowych; warunki tresury]	220	
Art. 18.	[Warunki przetrzymywania zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych]	228	
Rozdział 5. (uchylony)			230
Art. 19–20. (uchylone)			230
Rozdział 6. Zwierzęta wolno żyjące (dzikie)			231
Art. 21.	[Zapewnienie warunków rozwoju i swobodnego bytu zwierząt wolno żyjących]	237	
Art. 22.	[Pozyskiwanie zwierząt wolno żyjących w celu preparowania ich zwłok]	249	
Art. 22a.	[Pozyskiwanie zwierząt wolno żyjących w celu tworzenia kolekcji spreparowanych zwłok]	250	
Art. 23.	(uchylony)	250	
Rozdział 7. Transport zwierząt			251
Art. 24.	[Transport zwierząt kręgowych – odesłanie]	251	
Art. 24a.	[Zadania powiatowego lekarza weterynarii]	252	
Art. 24b.	[Rejestry prowadzone przez powiatowego lekarza weterynarii]	258	
Art. 24c.	[Szkolenie osób zajmujących się transportem zwierząt]	259	

Art. 24d.	[Powołanie komisji egzaminacyjnej]	260
Art. 24e.	[Protokół szkolenia; wydanie zaświadczenia lub licencji]	261
Art. 24f.	[Delegacja ustawowa – komisja egzaminacyjna, egzamin, protokoły, wzory zaświadczeń]	262
Art. 24g.	[Ponoszenie kosztów szkolenia]	263
Art. 25.	[Obowiązki w przypadku potrącenia zwierzęcia] . .	263
Art. 26.	(uchylony)	265
Rozdział 8. Zabiegi na zwierzętach		266
Art. 27.	[Warunki dopuszczalności dokonywania zabiegów na zwierzętach]	266
ROZDZIAŁ 9. (uchylony)		269
Art. 28–32. (uchylone)		269
Rozdział 10. Ubój, uśmiercanie i ograniczenie populacji zwierząt		274
Art. 33.	[Warunki uśmiercania zwierząt]	274
Art. 33a.	[Ograniczanie populacji zwierząt]	281
Art. 33b.	[Zabicie lub ubój zwierząt z nakazu powiatowego lekarza weterynarii]	287
Art. 34.	[Uśmiercanie zwierząt w ubojni; ubój domowy] . . .	290
Rozdział 10a. Nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt		309
Art. 34a.	[Uprawnienia Inspekcji Weterynaryjnej; współdziałanie z organizacjami społecznymi]	309
Rozdział 11. Przepisy karne		313
Art. 35.	[Zabijanie, uśmiercanie lub ubój zwierząt z naruszeniem przepisów; orzeczenie przypadku zwierzęcia; zakaz posiadania zwierząt; zakaz prowadzenia określonej działalności]	323
Art. 36.	(uchylony)	348
Art. 37.	[Naruszenie innych zakazów lub nakazów ustawowych]	348

Art. 37a.	[Naruszenie przepisów o hodowli lub utrzymywaniu psa rasy uznawanej za agresywną]	359
Art. 37b.	[Naruszenie przepisów o transporcie zwierząt]	359
Art. 37ba.	[Grzywny stanowiące wpływy Funduszu rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej]	361
Art. 37c.	(uchylony)	362
Art. 37d.	[Naruszenie przepisów o hodowli kurcząt brojlerów]	362
Art. 37e.	[Naruszenie przepisów o zakazie nabywania zwierząt na targowiskach lub poza miejscem ich chowu lub hodowli]	363
Art. 38.	[Przekazanie przez organizację społeczną zwierzęcia podlegającego przepadkowi]	364
Art. 38a.	[Odebranie zwierzęcia skazanemu]	371
Art. 38b.	[Odpowiednie stosowanie przepisów k.k. i k.k.w. w przypadku orzeczenia zakazu prowadzenia określonej działalności]	374
Art. 39.	[Wykonywanie praw pokrzywdzonego przez organizację społeczną]	376
Art. 40.	[Współpraca organizacji społecznych z instytucjami publicznymi w zakresie ścigania przestępstw i wykroczeń]	383
Rozdział 12. Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe		
Art. 41.	[Zmiany w przepisach]	385
Art. 42.	[Utrzymanie w mocy przepisów wykonawczych]	385
Art. 43.	[Przepis derogacyjny]	386
Art. 44.	[Wejście w życie ustawy]	386
Bibliografia		387

Przedmowa

„Mieć należy na uwadze, że w ostatnich latach doszło do radykalnego przewartościowania w stosunkach człowieka do zwierząt [...] Wszelkie więc środki prawne, podejmowane w stosunku do zwierząt kręgowych powinny mieć na względzie ich dobro, prawo do istnienia i humanitarne traktowanie” – takie stanowisko w 2016 r. zajął SN na kanwie sprawy o znęcanie się nad karpami¹. Uważam, że jest to jeden z bardziej znamienitych momentów w podnoszeniu jakości prawnej ochrony zwierząt w Polsce. Oto bowiem po raz pierwszy w historii prawa ryb (a w tym przypadku hodowlanych) do ochrony przed niehumanitarnym traktowaniem zostały wyeksponowane na poziomie SN.

W niniejszym komentarzu analizuję ustawę o ochronie zwierząt, uwzględniając tak trafnie nazwaną przez SN „radykalne przewartościowanie” w stosunku do zwierząt i będąc przekonaną, że wykładnia przepisów tej ustawy wymaga łączenia wiedzy merytorycznej z zakresu prawa z głębokim szacunkiem do istnienia innych istot. Podstawy aksjologiczne bowiem są istotną częścią ustawy o ochronie zwierząt, na co zwracają uwagę zarówno orzecznictwo, jak i doktryna.

Pierwszy przepis ustawy brzmi: „zwierzę, jako istota żyjąca zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą”. Tak sformułowana norma powinna mieć doniosłość praktyczną, zwłaszcza że wraz z art. 5 ustawy tworzy zasadę ochrony każdego, pojedynczego zwierzęcia przed bólem

¹ Wyrok z 13.12.2016 r., II KK 281/16, LEX nr 2237277.

i cierpieniem, również psychicznym. W niniejszej publikacji szczególne miejsce poświęcam powyższej zasadzie, jako dyrektywie interpretacyjnej dla pozostałych przepisów ustawy.

Podjętą przeze mnie problematykę uważam za wysoce interesującą, ponieważ wymaga nieustannego ćwiczenia myślenia krytycznego i refleksji nad utrwalonym stanem rzeczy oraz przesłankami i możliwościami w odniesieniu do poprawy sytuacji zwierząt (nie tylko na poziomie prawnym, ale i społecznym, moralnym, ekonomicznym). Dobitym tego przykładem jest pytanie o podmiotowość zwierząt w prawie, które, choć dziś jest najczęściej rozważane jako zagadnienie teoretyczne, to w perspektywie najbliższych kilkudziesięciu lat stanie się zapewne jednym z bardziej istotnych wyzwań regulacyjnych, ponieważ będzie także pytaniem o dotąd oczywiste kryteria określające człowieka. Jak wskazuje T. Pietrzykowski rozwój biomedycyny, genetyki i technologii daje pole do eksperymentów międzygatunkowych (niezależnie od ich ocen), a to samo w sobie oznacza zacieranie się dotychczas sztywno ustalonych granic i konieczność zmierzenia się z tym wyzwaniem przez prawodawcę i wymiar sprawiedliwości². Autor argumentuje, że „problem z rozgraniczeniem w tym kontekście istot ludzkich od pozaludzkich skłania także do stawiania na nowo pytań o to, na ile ich podmiotowe traktowanie może być sprowadzane do kwestii »człowieczeństwa« i od niej jedynie zależne”³.

Ustawa o ochronie zwierząt uchwalona została 21.08.1997 r., a zatem obowiązuje od ponad 20 lat. Z tej przyczyny niniejsza publikacja stanowi również podsumowanie dorobku orzecznictwa i doktryny powstałego w tym okresie, a także próbę dokonania oceny, na ile rzeczywiście udało się nam „odrzeczowić” zwierzęta w praktyce stosowania prawa. W moim przekonaniu aktualny stan rzeczy pozostawia wiele do życzenia, w szczególności jeśli chodzi o ochronę zwierząt wykorzystywanych produkcyjnie, np. lisów (i innych zwierząt futerkowych) hodowanych

² T. Pietrzykowski, *Ludzkie, niezbyt ludzkie. Esej o podmiotowości prawnej i wyzwaniach XXI wieku*, Katowice 2016.

³ T. Pietrzykowski, *Ludzkie...*, s. 127.

w celu pozyskania z nich futer. W tym zakresie ustawa o ochronie zwierząt nie spełnia swoich celów, albowiem wciąż dopuszcza wiele sposobów wykorzystywania zwierząt, które sprzeczne są wprost z ich dobrostanem⁴. Poza wskazanym przykładem chowu i hodowli zwierząt na futra, w którym zwierzęta utrzymywane są w małych klatkach przez całe swoje życie, warto wspomnieć także o dopuszczalności prowadzenia cyrków z udziałem zwierząt czy o nieograniczonej dziś w zasadzie w Polsce możliwości uboju zwierząt według specjalnych metod związanych z wolnością uzewnętrzniania religii (tzw. ubój rytualny). Niewystarczający poziom ochrony zwierząt na poziomie prawodawczym dotyczy także zwierząt domowych. Ilustracją tego jest choćby brak obowiązującego w Polsce do dziś bezwzględniego zakazu trzymania psów na łańcuchach.

Komentarz poszczególnych przepisów ustawy rozpoczynam od diagnozy i analizy zasadniczych problemów ochrony zwierząt w Polsce, ponieważ stanowią realne, istotne tło stosowania ustawy o ochronie zwierząt. W tym zakresie odwołuję się do raportów organizacji pozarządowych i Najwyższej Izby Kontroli w przedmiocie funkcjonowania w praktyce ustawy o ochronie zwierząt, danych GUS-u, jeśli chodzi o liczbę zwierząt w Polsce, oraz dorobku piśmiennictwa. Korzystam także z wiedzy, w tym danych zebranych przeze mnie na potrzeby książki *Prawa zwierząt. Praktyczny przewodnik*⁵, w której skoncentrowałam się na analizie praktycznego wymiaru prawnej ochrony zwierząt w Polsce.

Jestem zdania, że w chwili obecnej brakuje spójnego systemowego podejścia do ochrony zwierząt. Zasada humanitarnego traktowania zwierząt doznaje tak wielu wyjątków, że z zasady tej czyni się w pewien

⁴ Pojęcie dobrostanu jest szczególnie istotne dla prawnej ochrony zwierząt. Nie zostało zdefiniowane w ustawie o ochronie zwierząt. Jego szeroka analiza wraz z próbą zakreślenia konsekwencji praktycznych, wynikających z rozumienia tego pojęcia (wyznaczonego przede wszystkim przez dokumenty Komisji Europejskiej w przedmiocie dobrostanu zwierząt) znajduje się w komentarzu do rozdziału 3 „Zwierzęta gospodarskie”, w „Uwagach wprowadzających”.

⁵ K. Kuszlewicz, *Prawa zwierząt. Praktyczny przewodnik*, Warszawa 2019.

sposób wyjątek, a nie regułę. Poziom ochrony zwierząt wciąż uzależniony jest w sposób wyraźny od funkcji, jaką człowiek przypisał danemu zwierzęciu. Im funkcja ta jest bardziej użytkowo-produkcyjna, tym większe odstępstwa ustawodawca czyni od zasady humanitarnego traktowania zwierząt. Z jednej strony jest to mechanizm oczywisty, będący wypadkową tego, że prawo dopuszcza korzystanie z części zwierząt (zwłaszcza tzw. zwierząt gospodarskich), z drugiej strony powoduje on istnienie niekonsekwencji w zakresie wartości, jakimi kieruje się ustawa. Z przepisów art. 1 ust. 1, art. 2 ust. 1, art. 5 oraz art. 4 pkt 2 u.o.z. wynika bowiem, że każde zwierzę (co najmniej kręgowce), jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, zasługuje na ochronę, opiekę i szacunek, w tym wymaga przestrzegania wobec niego zasady humanitarnego traktowania poprzez uwzględnianie jego potrzeb. Uznać należy, że ambiwalencja w zakresie określonych prawem zasad postępowania wobec zwierząt będzie istniała co najmniej do czasu, gdy upowszedni się zastępowanie w łańcuchu produkcyjnym żywych zwierząt sztucznymi hodowlami komórkowymi⁶ (bądź poprzez inne metody)⁷, niemniej dziś stopień rozbieżności w odniesieniu do ochrony poszczególnych grup zwierząt jest w mojej ocenie zdecydowanie zbyt wysoki, prowadzący wręcz do dowolności w odniesieniu do tego, które praktyki są legalne, a które zakazane⁸. Jednym z zarzutów, jakie należy sformułować wobec obowiązującej dziś ustawy, jest niemożność odkodowania z niej w miarę jednoznacznych przesłanek, które pozwalają określać granicę pomiędzy interesem człowieka, uzasadniającym w świetle prawa krzywdzenie zwierząt, a ochroną zwierząt jako istot czujących i respektowaniem ich potrzeb.

⁶ P. Shapiro, *Czyste mięso. Jak produkcja mięsa bez zwierząt zrewolucjonizuje twój obiad i cały świat*, Warszawa 2018.

⁷ Przykładem może być produkcja mleka w wyniku procesów mikrobiologicznych bez udziału krów: Grupa Hochland inwestuje w mleko bez krów, <https://www.farmer.pl/produkcja-zwierzeczka/bydlo-i-mleko/grupa-hochland-inwestuje-w-produkcje-mleka-bez-krow,102709.html> [dostęp: 4.01.2021 r.].

⁸ Przykładem takiej dowolności jest zakaz prowadzenia działalności menażerii objazdowych (art. 17 ust. 5 u.o.z.), przy jednoczesnym uznawaniu, że działalność cyrkowa z udziałem dzikich zwierząt jest jedną z form ich legalnego wykorzystywania w celach rozrywkowych (art. 18 ust. 1 u.o.z.).

Na podstawie przeprowadzonej w niniejszym komentarzu diagnozy problemów stwierdzam, że konieczne jest zdecydowane, instytucjonalne wzmocnienie ochrony zwierząt. Z tych względów moja praca zawiera szereg postulatów *de lege ferenda*, od tych powszechnie eksponowanych w debacie publicznej, jak wprowadzenie zakazu wykorzystywania zwierząt w cyrkach czy co najmniej zdecydowanego ograniczenia uboju rytualnego, po takie, które dopiero do tej debaty wchodzi, jak utworzenie odrębnej inspekcji ds. ochrony zwierząt przed niehumanitarnym traktowaniem, podległej ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, która współpracowałaby bezpośrednio z organami ścigania. W ślad za T. Pietrzykowskim jestem orędowniczką umocowania humanitarnej ochrony zwierząt jako wartości konstytucyjnej⁹.

Pomimo niewątpliwych niedostatków ustawy o ochronie zwierząt, zawiera ona pewne narzędzia do humanitarnej ochrony zwierząt, które stosowane w sposób prawidłowy mogą przełożyć się na poprawę losu zwierząt w Polsce. Z tych przyczyn w niniejszym komentarzu wyraźnie wyodrębniłam zasady wynikające z ustawy o ochronie zwierząt (będące w mojej ocenie dyrektywami interpretacyjnymi) i podjęłam próbę określenia normatywnego znaczenia tych zasad.

Niniejszy komentarz stanowi wykładnię przepisów, której podstawą są założenia aksjologiczne o potrzebie ochrony zwierząt jako żywych, czujących istot, czynioną oczywiście w granicach zakreślonych przez przepisy i określonych przez orzecznictwo sądowe. Wydaje się to szczególnie cenne w odniesieniu do zasad ogólnych i odpowiedzialności karnej sprawców za przestępstwa i wykroczenia przeciwko zwierzętom. W wielu jednak przypadkach ustawa o ochronie zwierząt nie pozostawia szczególnego pola do interpretacji i komentarza merytorycznego ze względu na techniczny charakter przepisów, jak ma to miejsce w odniesieniu np. do kurcząt brojlerów. Umieszczanie w ustawie o ochronie zwierząt przepisów regulujących zasady prowadzenia hodowli kurcząt brojlerów, w tym podmiotów uprawnionych do prowadzenia szkoleń w tym zakresie, uważam za nietrafne. Aktualnie część przepisów

⁹ Komentarz na temat konstytucjonalizacji ochrony zwierząt znajduje się pod art. 5 u.o.z.

ustawy w mojej ocenie nie mieści się w jej przedmiotowym zakresie i powinna znaleźć się raczej w innych aktach prawnych, związanych z rozrodem zwierząt czy bezpieczeństwem weterynaryjnym.

Komentując poszczególne przepisy ustawy o ochronie zwierząt, odnoszę się często do opracowania W. Radeckiego *Ustawy o ochronie zwierząt. Komentarz*¹⁰, tylko bowiem ten Autor podjął się wcześniej opracowania komentarza do całości ustawy. Szczególne miejsce poświęcam tym obszarom, w których wykazujemy z Autorem różnicę zdań (czasem zasadniczą).

¹⁰ W. Radecki, *Ustawy o ochronie zwierząt. Komentarz*, Warszawa 2015.

Wprowadzenie.

Zasadnicze problemy ochrony zwierząt w Polsce

Ustawę o ochronie zwierząt oceniać należy, mając na uwadze dwie perspektywy. Pierwsza dotyczy samego aktu prawnego jako zbioru przepisów i jest ściśle związana z okolicznościami prac legislacyjnych nad poszczególnymi rozwiązaniami prawnymi – nazywam ją perspektywą legislacyjną. Druga to stosowanie tejże ustawy w praktyce.

Każda z tych perspektyw ujawnia szereg problemów, mających znaczenie dla prawnej ochrony zwierząt w Polsce. W niniejszej publikacji zajmuję się przede wszystkim perspektywą stosowania prawa, niemniej warstwa jego stanowienia będzie również podnoszona z uwagi na swoje znaczenie dla rozumienia istoty ustawy, w tym wartości, jakie legły u podstaw uchwalenia zarówno całej ustawy, jak i potem poszczególnych nowelizacji ustawy o ochronie zwierząt. Poszczególne etapy jej tworzenia i nowelizowania zostaną przedstawione w kolejnych rozdziałach. W tym miejscu warto jednak wskazać na najnowszą nowelizację ustawy, która nie weszła w życie, ponieważ proces legislacyjny został „zawieszony”. W dniu 18.09.2020 r. uchwalona została przez Sejm ustawa o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz niektórych innych ustaw, zakładająca szereg zmian, w tym wprowadzenie zakazu hodowli zwierząt na futra (z wyjątkiem królików), zakaz wykorzystywania zwierząt w cyrkach oraz ograniczenie uboju

rytualnego¹. Senat jednak wniósł poprawki do ustawy, a te dotychczas (na dzień 11.02.2021 r.) nie zostały rozpatrzone przez Sejm, co powoduje, że proces legislacyjny został w praktyce zatrzymany.

Pomimo tego, że ustawa ta ze swych założeń zmierzała w kierunku zdecydowanej, a nawet w pewnym sensie przełomowej poprawy sytuacji zwierząt w Polsce (w ten sposób zmniejszając krytykowany przeze mnie w komentarzu rozdzwięk pomiędzy deklarowaną zasadą humanitarnego traktowania zwierząt a dopuszczalnymi praktykami wobec nich), sposób jej procedowania budzić powinien poważne zastrzeżenia. Projekt poselski (a zatem niepoprzedzony etapem konsultacji i opiniowania właściwym dla rządowych projektów ustaw) został bowiem zgłoszony w Sejmie 11.09.2020 r., zaś już zaledwie po 7 dniach ustawa została uchwalona. Tak obszerne i poważne zmiany w prawie, ingerujące w dotychczas istniejące obszary działalności gospodarczej, powinny być poprzedzone wyczerpującymi pracami we właściwych komisjach parlamentarnych, tak aby zmiany te rzeczywiście miały charakter systemowy i eliminowały możliwość ich podważania. Zwrócono na to uwagę w opinii Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu (BAS), wskazując, że „uzasadnione ograniczenia nie zostały jednak w wystarczający sposób uzasadnione z uwagi na ich proporcjonalność w stosunku do zakładanego celu regulacji”². Opinia BAS-u nie kwestionowała możliwości czy zasadności wprowadzenia zakazów czy poszczególnych ograniczeń w obszarze działalności, w ramach których wykorzystywane są zwierzęta, ale zwracała uwagę na zbyt lakoniczne uzasadnienie, co w mojej ocenie jest wynikiem pośpiechu towarzyszącego temu projektowi.

¹ Ustawa o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz niektórych innych ustaw, IX kadencja, druk sejmowy nr 597, <http://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=597> [dostęp: 11.02.2021 r.].

² Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu, Opinia w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz niektórych innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawcy: poseł Grzegorz Puda), <http://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?documentId=70CEB69B3F83E951C-12585E4006A2EF3> [dostęp: 11.02.2021 r.].

Jeśli chodzi o stosowanie ustawy o ochronie zwierząt, pamiętać należy, że jej „wykonawcami”, poza organami ścigania, organami samorządu terytorialnego, sądami powszechnymi i administracyjnymi, są także organizacje społeczne. Posiadają one bowiem przyznane ustawą uprawnienie do wykonywania praw pokrzywdzonego w sprawach związanych z przestępstwami i szeregiem wykroczeń z ustawy o ochronie zwierząt (art. 39), są wyposażone w kompetencje do odebrania zwierzęcia w trybie interwencyjnym (art. 7 ust. 3), a także pełnią istotną rolę w realizacji orzeczonego przez sąd przypadku zwierzęcia (art. 38).

Miejsce humanitarnej ochrony zwierząt w systemie prawa

Przepisy dotyczące ochrony zwierząt przed niehumanitarnym traktowaniem nie stanowią aktualnie odrębnej gałęzi prawa, dlatego w systemie jego źródeł nie zajmują jednoznacznego miejsca³. W odniesieniu do powyższego należy odnotować dwa podejścia wyrażone w doktrynie.

Pierwsze z nich zakłada, że przepisy dotyczące ochrony zwierząt (w tym ochrony przed niehumanitarnym traktowaniem) stanowią część większej całości. W odniesieniu do polskiego ustawodawstwa W. Radecki stawia tezę, że „przepisy o ochronie zwierząt, stanowią fragment większej całości obejmowanej zwykle mianem prawa ochrony przyrody, które z kolei wchodzi w zakres prawa ochrony środowiska”⁴. Twierdzenie to potwierdza J. Ciechanowicz-McLean, uznając, że przepisy o ochronie przyrody mają charakter działowy w stosunku do regulacji ochrony środowiska, stanowiąc jej element składowy⁵. Analogiczną koncepcję w stosunku do prawa międzynarodowego prezentuje A. Przyborowska-Klimczak⁶. Autorka powołuje się na stanowisko A. Kissa, przewodniczącego Europejskiej Rady Prawa Środowiska,

³ W. Radecki, *Ustawa o ochronie zwierząt*, Wrocław 2003, s. 11.

⁴ W. Radecki, *Ustawa...*, s. 12.

⁵ J. Ciechanowicz-McLean, *Polskie prawo ochrony przyrody*, Warszawa 2006, s. 11.

⁶ A. Przyborowska-Klimczak, *Ochrona przyrody. Studium prawnomiędzynarodowe*, Lublin 2004, s. 9.

który uznając środowisko za pewną uniwersalną całość, wskazywał, że w ramach tej całości wypracowane zostały poszczególne „sektory” odnoszące się do konkretnych zagadnień ochrony środowiska. Jednym z takich sektorów jest ochrona przyrody, która wymaga specyficznych dla siebie regulacji. Zwierzęta z kolei są jednym z podstawowych składników przyrody, należącym do jej zasobów naturalnych⁷.

Powyższe rozważania odnosić w mojej ocenie należy jednak wyłącznie do obszaru ochrony zwierząt traktowanych jako część większej przyrodniczej całości, nie zaś do zagadnienia ochrony zwierząt przed niehumanitarnym traktowaniem, którego przedmiotem ochrony jest zdrowie i życie każdego zwierzęcia, niezależnie od jego przynależności gatunkowej czy wartości przyrodniczej⁸. Zdecydowanie różnie określone są bowiem na poziomie ochrony środowiska oraz ochrony zwierząt przed niehumanitarnym traktowaniem dobra chronione prawem, co więcej – inne są źródła tej ochrony⁹. W przepisach środowiskowo-przyrodniczych zwierzęta chronione są jako część większej całości środowiska przyrodniczego¹⁰, nie zaś jako zindywidualizowane istoty żywe, zasługujące na szacunek przez sam fakt istnienia. Jak słusznie wskazuje T. Pietrzykowski, „aksjologia przepisów o ochronie dobrostanu zwierząt odwołuje się do moralnych ograniczeń krzywdzenia ich, a nie potrzeby zachowania środowiska naturalnego w odpowiednim niepogorszonym stanie”¹¹. W tym zakresie ustawa o ochronie zwierząt ma inny jakościowo charakter od przepisów środowiskowych, zdecydowanie bardziej zbliżony do Światowej Deklaracji Praw Zwierząt¹², która jednak nie jest formalnym źródłem prawa.

⁷ J. Stochlak, M. Podolak, *Ochrona środowiska w Polsce. Studium prawno-politologiczne*, Lublin 2006, s. 24.

⁸ K. Kuszlewicz, *Prawna ochrona zwierząt przed niehumanitarnym traktowaniem* [w:] *Człowiek – media – środowisko naturalne – ekologiczny wymiar komunikacji*, red. I. Biernacka-Ligięza, K. Fil, Toruń 2016, s. 60.

⁹ T. Pietrzykowski, *Moralność publiczna a konstytucyjne podstawy ochrony zwierząt*, „Studia Prawnicze” 2019/1, s. 11–12.

¹⁰ K. Kocot, *Prawnomiędzynarodowe zasady zoologii*, Warszawa–Wrocław 1977, s. 17 i n.

¹¹ T. Pietrzykowski, *Moralność...*, s. 11.

¹² E. Osmańczyk, *Encyklopedia ONZ i Stosunków Międzynarodowych*, Warszawa 1986, s. 122–123.

W związku z tym drugie podejście, którego jestem przedstawicielką, zakłada, że powinna nastąpić stopniowa zmiana na rzecz wyodrębnienia prawnej ochrony zwierząt jako osobnego, jakościowo szczególnego obszaru regulacji. Przepisy dotyczące zwierząt określone są co prawda w różnych rodzajowo aktach prawnych, obejmujących prawo ochrony środowiska, ochronę przyrody, prawo łowieckie, przepisy regulujące rybactwo, prawo sanitarne i weterynaryjne, a jeśli chodzi o gałęzie prawa – w przeważającym stopniu w prawie administracyjnym i karnym. Regulacje te mają jednak zróżnicowany jakościowo charakter, wobec czego zasadniczym przedmiotem większości z nich nie jest ochrona zwierząt (rozumianych jako czujące istoty, którym należna jest opieka, ochrona i szacunek) przed niehumanitarnym traktowaniem.

W 2002 r. w doktrynie została nazwana potrzeba wyodrębnienia wszystkich zagadnień związanych z prawnoadministracyjną ochroną zwierząt w jeden kodeks – tzw. kodeks prawa ochrony zwierząt¹³. Uważam, że ograniczanie się do regulacji administracyjnych w tym zakresie jest nieuzasadnione, biorąc pod uwagę zróżnicowaną problematykę prawnej ochrony zwierząt. Zgadzam się z T. Pietrzykowskim, że w odniesieniu do prawnej ochrony zwierząt aktualnie znajdujemy się na etapie tworzenia zrębów nowej gałęzi prawa i prawoznawstwa¹⁴. Autor wskazuje, że „jest to klasyczny przykład właśnie odrębnej gałęzi prawa *in statu nascendi*”.

Przemoc wobec zwierząt – statystyki¹⁵

W 2016 r. zostało wydane opracowanie *Jak Polacy znęcają się nad zwierzętami? Raport z monitoringu sądów, prokuratur i policji*, przygotowane

¹³ J. Stelmasiak, *Administracyjnoprawne aspekty ochrony zwierząt* [w:] *Prawna Ochrona Zwierząt*, red. M. Mozgawa, Lublin 2002, s. 155.

¹⁴ T. Pietrzykowski, *Prawo ochrony zwierząt – między praktyką a teorią nowej gałęzi prawa. Artykuł recenzyjny*, „Krytyka Prawa”, tom 12, nr 2/2020, s. 224.

¹⁵ W niniejszej publikacji posługuję się pojęciem „przemoc wobec zwierząt” w odniesieniu do szeroko pojętej krzywdy czynionej zwierzętom przez ludzi, przy czym w literaturze podniesiono, że pojęcie to nie jest tożsame z pojęciem „przestępstwo z użyciem przemocy”, które związane jest z oddziaływaniem na innego człowieka (szerzej na ten

Karolina Kuszlewicz – adwokatka, prowadzi kancelarię specjalizującą się w prawnej ochronie zwierząt i przyrody; wykładowczyni na kierunku antropozologia wydziału Artes Liberales Uniwersytetu Warszawskiego oraz na aplikacji adwokackiej w Warszawie; od 2018 r. pełni funkcję społecznej rzeczniczki ds. ochrony zwierząt w Polskim Towarzystwie Etycznym; uczestniczy w projektach badawczych z zakresu prawnej ochrony zwierząt; w 2017 r. została nagrodzona pierwszym miejscem w rankingu Rising Stars – Prawnicy Liderzy Jutra; autorka publikacji specjalistycznych.

Komentarz do ustawy o ochronie zwierząt obejmuje zagadnienia administracyjne oraz karne w zakresie ochrony zwierząt przed cierpieniem lub przemocą oraz dotyczące stosunków cywilnych, w których do zwierząt odpowiednio stosuje się przepisy o rzeczach. Prezentuje najważniejsze zasady określone przez ustawę, m.in. dereifikację zwierząt i zasadę humanitarnego traktowania. Istotną wartością książki są odwołania do wiedzy specjalistycznej z innych dziedzin, niezbędnych dla prawidłowego rozumienia przepisów ustawy o ochronie zwierząt, w szczególności z zakresu nauk zoologicznych i psychologii zwierząt.

Opracowanie uwzględnia ponad 23-letni dorobek doktryny i orzecznictwa sądowego w odniesieniu do ustawy o ochronie zwierząt, a ponadto podejmuje wiele problemów dotychczas niepoddawanych analizie, a wynikających z praktyki ochrony zwierząt raportowanej m.in. przez organizacje społeczne. Dzięki licznym przykładom komentarz ma wymiar praktyczny.

Autorka przedstawia także wykładnię poszczególnych przepisów ustawy, mając na względzie słowa Sądu Najwyższego z 2016 r., zgodnie z którymi „w ostatnich latach doszło do radykalnego przewartościowania w stosunku człowieka do zwierząt (...). Wszelkie więc środki prawne, podejmowane w stosunku do zwierząt kręgowych, powinny mieć na względzie ich dobro, prawo do istnienia i humanitarnego traktowania” (wyrok SN z 13.12.2016 r., II KK 281/16, LEX nr 2237277).

9788381607339 W01P01

ISBN 978-83-8160-733-9

9 788381 607339

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL